

UTICAJ TROŠKOVA AMORTIZACIJE NA FINANSIJSKU POZICIJU PRIVREDNOG DRUŠTVA

AMORTIZATION EXPENSES' INFLUENCE ON FINANCIAL POSITION OF THE COMPANY

Dr Snežana Mijailović, Visoka poslovna škola strukovnih studija "Prof. dr Radomir Bojković" Kruševac, snezana.mijailovic@indmanager.edu.rs

Dorđe Ilić, MA, Visoka poslovna škola strukovnih studija "Prof. dr Radomir Bojković" Kruševac, djordje.ilic@indmanager.edu.rs

Dr Aleksandar Marić, Visoka mašinska tehnička škola strukovnih studija, Trstenik, alekmaric@gmail.com

Sažetak

Finansijska snaga je centralno pitanje svakog poslovnog sistema i ogleda se u plaćanju, investiranju i finansiranju. amortizacija kao samostalnog oblika finansiranja i ima za cilj stvaranje dodate vrednosti privrednog društva kroz povećanje ukupnih prihoda i dohotka poslovnog subjekta. Međutim, amortizacija nastaje iz pozitivnog poslovanja privrednog društva, ona predstavlja najstabilniji sopstveni i trajno raspoloživi izvor finansiranja u najvažnijem delu poslovne ekonomije – procesu reprodukcije. Revalorizacija osnovnih sredstava, kao izvedena funkcija amortizacije, koristi se za objektivno i tačnije prikazivanje imovine privrednog društva zainteresovanim stranama. Cilj rada je da ukaže na realno prikazivanje stanja u privrednim društvima i da na toj osnovi zaštiti vlasnike od odlivanja novčanih sredstava, kao i da na osnovu toga unapred utvrdi pravila pridržavanja procenijavanja, načela urednog bilansiranja i samih međunarodnih računovodstvenih standarda koji se odnose na obračun troškova amortizacije.

Abstract

Financial strength is a central issue of any business system and is reflected in payment, investing and financing. Depreciation as a form of self-financing aims to create added value company through increase in total revenues and income of a business entity. Since depreciation results from the positive business of the company, it represents its own stable

and permanent source of funding available in the most important part of business economics - the process of reproduction. The revaluation of fixed assets, like a derived function of amortization, serves to objectively and more accurately show the property of the company for stakeholders.

Ključne reči: amortizacija, ekonomičnost, produktivnost, rentabilnost, reprodukcija

Keywords: amortization, economy, productivity, profitability, reproduction

1. Uvod

Problem amortizacije osnovnih sredstava u uslovima savremenog ekonomskog i tehničkog razvoja je sve značajniji. Pre svega zbog toga što se stalno povećava tempo tehničkog progressa, a njegovu materijalnu osnovu čine upravo osnovna sredstva. Unošenje novih osnovnih sredstava u reprodukciju, najčešće znači i stvaranje novih povoljnijih uslova i mogućnosti za obavljanje ekonomske aktivnosti, pri čemu je moguće ostvariti viši ekonomski kvalitet u proizvodnji određenog proizvoda. Pri tome, sredstva za rad čine jedan od elemenata reprodukcije, a od bitnog je značaja kolika su ulaganja u osnovna sredstva, koliki su troškovi amortizacije i kakva finansijska pozicija privrednog društva može biti. Iz ovoga proizilazi nekoliko veoma značajnih momenata. Naime, sredstva za rad moraju postojati, odnosno za tok procesa reprodukcije

mora se izvršiti određeno ulaganje u sredstva za rad. Zatim, neophodno je trošenje sredstava za rad, odnosno upotreba u procesu proizvodnje, zajedno sa ostalim elementima proizvodnje i to predstavlja uslov proizvodnje određenog proizvoda, odnosno uslov izvršenja određene usluge. Na kraju, visina ulaganja u sredstva za rad u obliku angažovane ekonomske vrednosti, kao i u obliku troškova, od značaja je za kvalitet rezultata poslovanja u procesu društvene reprodukcije.

Finansijska analiza predstavlja iscrpno ispitivanje finansijskog i ekonomskog stanja i rezultata poslovanja privrednog društva na temelju njegovih finansijskih izveštaja. Finansijska analiza se bavi istraživanjem, kvantificiranjem, deskripcijom i ocenom finansijskog položaja privrednog subjekta. Kako bi se ocenio rad finansijske funkcije neophodno je: odrediti pokazatelje finansijskog položaja privrednog društva, kao i pokazatelje uspešnosti poslovanja. Takođe, ispitivaće se problematika dejstva troškova amortizacije na kvalitet finansijske pozicije privrednog društva.

Snimljeno stanje će se analizirati sa aspekta poboljšanja, odnosno unapređenja poslovanja i utvrdiće se nedostaci koji se javljaju u dosadašnjem načinu rada upravljanja troškovima amortizacije u privrednom društvu. Za svaki uočeni nedostatak, potrebno je dati predlog mera za poboljšanje, koji bi doprineo rešavanju problema i smanjenju negativnog uticaja troškova amortizacije na ekonomičnost, rentabilnost i produktivnost privrednog društva. U radu su troškovi amortizacije posmatrani sa aspekta poboljšanja finansijske funkcije privrednog društva i dat je predlog mera za njihovo smanjenje.

2. Metode obračuna amortizacija

Prema Međunarodnom računovodstvenom standardu (MRS), amortizacija je sistematska alokacija iznosa sredstava, koji se amortizuje tokom njenog korisnog veka upotrebe [9]. Suština obračuna amortizacije u skladu sa MRS standardima i sastoji se u tome da entitet samostalno procenjuje korisni vek upotrebe svojih sredstava i da na osnovu njega, u

zavisnosti od odabranog metoda amortizacije, utvrđuje stope amortizacije. Korisni vek upotrebe je vremenski period u kojem se očekuje da će pravno lice koristiti sredstvo ili broj proizvoda koje pravno lice očekuje da proizvede tim sredstvom. Svaki entitet treba da utvrdi stope i metod amortizacije u skladu sa svojim specifičnostima i načinom korišćenja konkretnog sredstva, odnosno u skladu sa politikom upravljanja sredstvima. Entitet čija politika podrazumeva otuđenje sredstava nakon određenog broja godina može imati korisni vek upotrebe kraći od njegovog ekonomskog veka upotrebe, ili kraći od korisnog veka upotrebe kod nekog drugog entiteta koji ima drugačiju politiku upravljanja istim sredstvom. Procena korisnog veka upotrebe nekog sredstva stvar je profesionalnog prosuđivanja na osnovu iskustva sa sličnim sredstvima.

Obračun amortizacije se vrši na kraju godine, prilikom sastavljanja godišnjeg finansijskog izveštaja, kao i u drugim slučajevima, propisanim odredbama člana 24 Zakona o računovodstvu i reviziji, kao što su statusna promena, prodaja pravnog lica, otvaranje i okončanje stečajnog postupka, odnosno likvidacije [10]. U toku godine, konačan obračun amortizacije vrši se za sredstva koja su otuđena ili rashodovana.

Amortizacija se obračunava za stavke nekretnina, postrojenja i opreme koje su priznate kao stalno sredstvo i koje imaju ograničeni vek upotrebe na propisanom obrascu OA - Obračun amortizacije stalnih sredstava (slika 1). Određene stavke nekretnina, postrojenja i opreme ne podležu obavezi obračuna amortizacije, u skladu sa relevantnim MRS i Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja, a to su: zemljište, nekretnine, postrojenja i oprema namenjena prodaji, stalna sredstva trajne vrednosti i stalna sredstva u pripremi.

Elementi obračuna amortizacije su: iznos koji se amortizuje, amortizacioni period, korisni vek upotrebe, stopa amortizacije i metod amortizacije [9]. Utvrđivanje navedenih elemenata na nivou jednog entiteta podrazumeva usvojenu računovodstvenu politiku amortizacije koja se primenjuje prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja

Образец ОА

ОБРАЧУН АМОТИЗАЦИЈЕ СТАЛНИХ СРЕДСТАВА

Број групе	Почетни салдо групе	Прибављена средства која се стављају у употребу	Отуђена средства током године	Неотписана вредност (2+3-4)	Стопа %	Амортизација (5x6)	Неотписана вредност на крају године (5-7)
1	2	3	4	5	6	7	8
II							
III							
IV							
V							

Шеф рачуноводства
Директор

НАПОМЕНА: Почетни салдо на почетку године једнак је неотписаној вредности на крају претходне године

Slika 1. Obrzac OA za obračun amortizacije stalnih sredstava

Izvor: Zakona o računovodstvu i reviziji, OA.pdf

Iznos koji se amortizuje, odnosno osnovica za obračun amortizacije na sistematskoj osnovi tokom procenjenog korisnog veka upotrebe, utvrđuje se kao razlika između nabavne vrednosti i rezidualne vrednosti. Ako neka stavka ispunjava uslov za priznavanje, početno vrednovanje vrši se po nabavnoj vrednosti, pod uslovom da se ona može pouzdano utvrditi. Nabavna vrednost se sastoji od nabavne cene, uvećane za sve zavisne troškove nabavke, odnosno direktno pripisive troškove dovođenja sredstva u stanje funkcionalne pripravnosti. Rezidualna vrednost nekog sredstva je procenjeni iznos koji bi pravno lice primilo danas ako bi otuđilo sredstvo, nakon odbijanja procenjenih troškova prodaje, pod pretpostavkom da je sredstvo na kraju svog korisnog veka, i u stanju koje se očekuje na kraju njegovog korisnog veka. Prilikom vrednovanja sredstava nakon njihovog početnog priznavanja po nabavnoj vrednosti, postoji mogućnost izbora između dve računovodstvene politike, odnosno dva računovodstvena postupka. Ovi postupci su označeni kao model nabavne vrednosti i kao model revalorizacije. Nakon početnog priznavanja, nekretnine, mašine i opremu treba voditi po njihovoj nabavnoj vrednosti, umanjenoj za ukupnu akumuliranu amortizaciju i ukupne akumulirane gubitke usled umanjenja vrednosti. Nakon početnog priznavanja, nekretnine, mašine i opremu, čija se fer vrednost može pouzdano odmeriti, treba evidentirati po revalorizovanom iznosu, koji

predstavlja njihovu fer vrednost na dan revalorizacije, umanjenu za ukupnu naknadnu akumuliranu amortizaciju i naknadne akumulirane gubitke usled umanjenja vrednosti.

Amortizacioni period je period od početka do prestanka obračuna amortizacije sredstva. Amortizacija sredstva započinje kada je ono raspoloživo za korišćenje, odnosno kada se nalazi na lokaciji i u stanju neophodnom da bi sredstvo funkcionisalo na način koji to rukovodstvo privrednog društva očekuje. Ona je izuzetno važan deo internog finansiranja. Amortizacija predstavlja proces transformacije osnovnih sredstava u obrtna sredstva (gotovinu) u redovnom toku poslovne strategije društva, jer se deo gotovine u visini troškova amortizacije nalazi u isplaćenim prihodima od prodaje [10]. Dakle, amortizacija će se vršiti nakon stavljanja sredstva u upotrebu, odnosno od momenta kada je ono raspoloživo za upotrebu. Amortizacija se obračunava sve vreme, čak i ako se u nekom periodu sredstvo ne koristi, osim ako nije potpuno amortizovano. Obračun amortizacije prestaje kada je sredstvo otuđeno na bilo koji način, kada je u potpunosti otpisano i kada je reklasifikovano kao stalno sredstvo namenjeno prodaji.

Korisni vek upotrebe predstavlja bitan element obračuna amortizacije, jer je amortizacija sistematska alokacija iznosa sredstva koje se amortizuje tokom njegovog korisnog veka upotrebe. Dakle, utvrđivanje korisnog veka upotrebe je preduslov za određivanje stopa

amortizacije. Stope amortizacije zavise i od odabranog metoda obračuna amortizacije. Korisni vek upotrebe utvrđuje se procenom. Procena korisnog veka upotrebe pitanje je profesionalnog prosuđivanja na osnovu iskustva privrednog društva sa sličnim sredstvima u prethodnom periodu. Procena korisnog veka u velikoj meri zavisi od poslovne politike privrednog društva u vezi sa nabavkom i trošenjem konkretnih sredstava. Naime, korisni vek upotrebe za konkretno sredstvo u konkretnom privrednom društvu nije isto što i ekonomski vek upotrebe. Zbog toga je važno da lica koja vrše procenu prilikom utvrđivanja korisnog veka trajanja nekretnina, postrojenja i opreme, razmotre sledeće faktore: očekivano korišćenje sredstva; očekivano fizičko trošenje i habanje; tehnička ili komercijalna zastarelost i zakonska ili slična ograničenja korišćenja sredstva.

Prilikom obračuna amortizacije, mogu se koristiti dve osnovne metode. Korišćeni metod obračuna amortizacije treba da odražava način očekivanog trošenja budućih ekonomskih koristi od sredstva. U skladu sa tim, svako privredno društvo treba da se opredeli za metod koji najvernije odražava očekivanu dinamiku trošenja budućih ekonomskih koristi sadržanih u sredstvu. Sva sredstva koja podležu amortizaciji ne moraju se otpisivati jednim metodom. Metode amortizacije koje se primenjuju u obračunu su vremenske metode i funkcionalni metod [8]

2.1. Metoda vremenske amortizacije

Metoda vremenske amortizacije. Kao osnovica za obračun se koristi nabavna vrednost osnovnog sredstva, i na nju se primenjuje određena amortizaciona stopa. Na osnovu toga se računa godišnja amortizacija.

Obračun amortizacije se vrši pomoću izraza:

$$\text{Godišnji iznos amortizacije} = \text{Nabavna vrednost osnovnog sredstva} \cdot \text{Amortizaciona stopa} \frac{\square}{100}$$

Metode vremenske amortizacije su:

- Proporcionalna (ravnomerna) – stope amortizacije su jednake
- Degresivna – amortizacione stope opadaju
- Progresivna – amortizacione stope rastu

Proporcionalna metoda ili metoda jednakih godišnjih kvota ima za rezultat zbir amortizacionih stopa, koji na kraju veka osnovnog sredstva treba da bude jednak 100%, bez obzira na primenjenu metodu obračuna.

Degresivna metoda ima za rezultat opadajući trošak amortizacije tokom veka trajanja osnovnog sredstva. Ova metoda polazi od pretpostavke da se sredstva ne troše ravnomerno tokom svog veka trajanja, već da se najviše troše na početku veka, a da kasnije njihov učinak opada, a samim tim i stopa amortizacije.

Godišnja stopa amortizacije se računa na sledeći način:

$$\text{Amortizaciona stopa} = 100 \cdot \left(\left[\frac{t - (Z - 1)}{t} \right]^2 - \left[\frac{t - Z}{t} \right]^2 \right)$$

$$\text{Godišnji iznos amortizacije} = \text{Nabavna vrednost osnovnog sredstva} \cdot \text{Amortizaciona stopa} \frac{\square}{100}$$

gde je Z – posmatrana godina korišćenja osnovnog sredstva i t – vek trajanja osnovnog sredstva.

Progresivna metoda ima za rezultat rastući trošak amortizacije tokom veka trajanja osnovnog sredstva, usled rasta amortizacione stope iz godine u godinu. Ova metoda polazi od pretpostavke da se sredstva ne troše ravnomerno tokom svog veka trajanja, već da se u početku troše manje, a da tokom vremena raste njihov radni učinak, a sa tim i intenzitet trošenja i iznos godišnje amortizacije.

Godišnja stopa amortizacije se računa na sledeći način:

$$\text{Amortizaciona stopa} = 100 \cdot \left(\left[\frac{Z}{t} \right]^2 - \left[\frac{Z - 1}{t} \right]^2 \right)$$

$$\text{Godišnji iznos amortizacije} = \text{Nabavna vrednost osnovnog sredstva} \cdot \text{Amortizaciona stopa} \frac{\square}{100}$$

gde je Z – posmatrana godina korišćenja osnovnog sredstva i t – vek trajanja osnovnog sredstva.

Amortizacija sa aspekta ulaganja u reprodukciju predstavlja pojavni oblik ulaganja osnovnih sredstava u vidu trošenja. Međutim, amortizacija sa aspekta rezultata reprodukcije predstavlja sastavni element i pojavni izraz tog rezultata. Zbog promene nivoa, troškovi amortizacije se menjaju, na određeni način i u određenoj zavisnosti, razmere elemenata ulaganja u

reprodukciju, kao i razmere pojava izraza rezultata reprodukcije. Time je pod dejstvom promena troškova amortizacije, izražena i uslovljenost nivoa ekonomičnosti, produktivnosti i rentabilnosti, kao ekonomski relevantnih izraza kvaliteta ekonomije privrednog društva, odnosno dobrog pokazatelja finansijske položaja privrednog društva.

3. Finansijski položaj privrednog društva

Finansijski položaj preduzeća primarno determiniše njegove mogućnosti finansiranja. Često se u teoriji i praksi umesto termina finansijski položaj koriste termini finansijska pozicija ili finansijska situacija preduzeća. Finansijska situacija je uži pojam od finansijskog položaja i njime se označava novčano stanje preduzeća.

Finansijski položaj preduzeća izražava se obimom i strukturom sredstava i kapitala, kao i njihovim međuosobnim - koji se iskazuju u bilansu stanja preduzeća. Finansijska politika, koju vodi finansijski menadžment društva, kreira strategiju i taktiku finansijskog upravljanja na bazi načela i pravila finansiranja, kako bi se sa poslovno - finansijskog aspekta obezbedili: stabilnost, rast i razvoj društva i maksimalno iskoristili pozitivni trendovi na finansijskom tržištu. Opstanak, rast i razvoj društva, a samim tim i mogućnost finansiranja društva, određeni su pre svega finansijskim ugledom koje ono uživa, kao i njegovim finansijskim položajem. Finansijski ugled društva i njegov finansijski položaj su međusobno uslovljeni i tesno povezani. Finansijski ugled ili širi pojam - njegov bonitet, omogućava društvu da pribavi izvore finansiranja za svoju tekuću i razvojnu aktivnost. Cilj koji se iz godine u godinu, iz jednog u drugi obračunski period postavlja pred menadžment društva je opstanak na tržištu na dugi rok, odnosno ekonomičnost, produktivnost i rentabilnost na prvom mestu, kao i stvaranje vrednosti za same vlasnike.

Objašnjavanjem strukture sredstava (imovine) u aktivi i strukture njihovih finansijskih izvora u pasivi, dobija se kvalitativno i kvantitativno sagledavanje koje daje finansijski položaj i predstavlja osnov za donošenje adekvatne finansijske politike. Kvalitativno sagledavanje

podrazumeva odgovarajuće raščlanjavanje aktive i pasive i grupisanje u pojedine homogene delove, dok kvantitativno predstavlja vrednosno kvantificiranje bilansnih pozicija. U računovodstvu, troškovi amortizacije utiču sa „dva aspekta“ na finansijske izveštaje društva [3]:

- utiče na smanjenje vrednosti imovine u bilansu stanja
- utiče na alokaciju (raspodelu) troškova sredstava za periode u kojima se koriste sredstva u bilansu uspeha.

Međutim, ukoliko trend udela amortizacije raste, ova činjenica upozorava na zaključak da društva ne ulažu u stalna sredstva [2]. Ukoliko se uzme u obzir da je Međunarodnim računovodstvenim standardima dozvoljeno usklađivanje vrednosti stalnih sredstava sa njihovom tržišnom, tada obračun ima fer vrednost. Ovaj način obračuna može dovesti do situacije da društva izvrše značajno povećanje vrednosti stalnih sredstava, a da zapravo ništa nisu investirale u ova sredstva. Zbog toga se u rezultatima mnogih istraživanja nastoji da se dopuni istraživanje udela revalorizacije u stalnim sredstvima [7].

U ekonomskoj teoriji i praksi uglavnom je prihvaćeno da su izrazi kvaliteta ekonomije privrednog društva u nivou ostvarene produktivnosti, ekonomičnosti i rentabilnosti [5]. Polazeći od toga, da je amortizacija pojava oblik ulaganja osnovnih sredstava u reprodukciju u obliku trošenja, što je neophodno, pre svega, da bi se razmotrila uslovljenost ekonomičnosti reprodukcije pod dejstvom amortizacije. Kako troškovi amortizacije čine bitan faktor nivoa ostvarenog dohotka i angažovanja sredstava u reprodukciji, to je u istom smislu, od značaja sagledati i izraziti uslovljenost rentabilnosti amortizacijom osnovnih sredstava. U istom smislu je od značaja razmotriti i uslovljenost produktivnosti amortizacijom osnovnih sredstava. Finansijsku poziciju je moguće dobiti upravo kompleksnim izrazom i zahvatom dejstva ovih pokazatelja, čime se istovremeno pruža mogućnost da se sagleda stepen ostvarenja reprodukcione funkcije amortizacije koju ona ima u dinamici reprodukcije. Analiza se sprovodi prethodno na osnovu bilansa stanja i bilansa uspeha.

3.1. Analiza bilansa stanja

Bilans stanja predstavlja dvostrani pregled imovine, kapitala i obaveza na određeni dan. Imovina u bilansu stanja se može raščlaniti na stalna i obrtna sredstva, a obaveze na kratkoročne i dugoročne. U slučaju rashoda, može se govoriti u zavisnosti od metode utvrđivanja rezultata. Ukoliko se rezultat utvrđuje metodom ukupnih troškova u okviru rashoda, imamo troškove koji su klasifikovani po vrstama, a ako je u pitanju metod troškova prodatih učinaka, tada su po mestima i nosiocima troškova. Analiza bilansa stanja privrednog društva M za poslednje četiri godine, ukazuje da se vrednost stalne imovine menja od trenda porasta u 2012. godini, u

odnosu na baznu 2011. godinu. Zatim, trend opadanja je prisutan u 2013. godini, u odnosu na 2012. g. i ponovno opadanje u 2014. godini (vidi tabelu 1). Ovaj rezultat se može pripisati uticaju amortizacije, kao i smanjenju ulaganja u osnovna sredstva.

Amortizacija na bilans stanja utiče putem takozvane akumulirane amortizacije (odnosno ispravke vrednosti osnovnih sredstava), dok na bilans uspeha utiče putem troškova amortizacije. U pasivi privrednog društva došlo je do sledećih promena: dugoročna rezervisanja i obaveze su se smanjile, dok su se kratkoročne obaveze povećale i to drastično u 2012. godini, da bi na kraju 2014. godine ovaj procenat opao.

Tabela 1. Bilans stanja privrednog društva M od 2011. do 2014. godine (iznos u 000 rsd)

Pozicija	2011	2012	2013	2014
AKTIVA				
I OBRтна IMOVINA	136.185	322.427	138.524	200.055
Gotovina	8.653	4.021	1.888	254
Zalihe	113.532	310.486	123.220	186.023
II STALNA IMOVINA	246.269	271.603	248.293	240.186
Nematerijalna ulaganja	4.186	4.524	4.524	4.584
Osnovna sredstva	242.083	267.079	243.769	235.602
POSLOVNA AKTIVA (I + II)	382.581	594.031	386.817	440.241
PASIVA				
I KRATKOROČNE OBAVEZE	64.402	302.815	86.282	145.454
II DUGOROČNA REZERVISANJA I OBAVEZE	65.409	303.909	1.094	1.094
III SOPSTVENI KAPITAL	317.172	290.121	299.441	293.693
Osnovni kapital	342.38	387.308	387.308	387.308
Neraspoređeni dobitak	4.725	4.725	14.045	14.045
Gubitak	29.933	101.912	101.912	107.660
POSLOVNA PASIVA (I + II + III)	382.581	594.031	386.817	440.241

3.2. Analiza bilansa uspeha

Bilans uspeha predstavlja dvostrani pregled rashoda, prihoda i rezultata datog obračunskog perioda. Na osnovu bilansa uspeha za poslednje četiri godine, može se uočiti da prihodi od prodaje opadaju svake naredne godine, počev od posmatrane 2011. godine i to za 261.892.000 rsd na 4.338.000 rsd u 2014. godini (tabela 2).

Učešće prihoda od prodaje u ukupnom poslovnom prihodu takođe pokazuje trend opadanja i to po godinama 88,63%, 43,16%, 2,14% i 2,17%.

Međutim, troškovi proizvodnje takođe pokazuju rast i to veći od procenta povećanja prihoda, što rezultira negativnim bilansom na kraju godine, osim u 2013. godini. Poslovni rashodi u privrednom društvu su za 73,10% povećani u 2012. godini u odnosu na baznu. U 2013. godini

imaju blago opadanje u odnosu na 2012. godinu, da bi najmanju vrednost zabeležili u poslednjoj 2014. godini, od svega 205.875.000 miliona dinara, što ukazuje na smanjenu poslovnu aktivnost privrednog društva. Međutim, troškovi amortizacije u 2011. godini iznose 21.286.000 miliona dinara, što je 7,18% učešća u ukupnim poslovnim rashodima. U 2012. godini, troškovi amortizacije se povećavaju na 22.211.000 miliona, ali se smanjuju u relativnom iznosu od 5,48% u ukupnim poslovnim rashodima. Troškovi amortizacije beleže najvišu vrednost u 2013. godini u apsolutnom iznosu od 23.310.000 miliona dinara, a u relativnom iznosu od 5,90% približne vrednosti, kao i u prethodnoj 2012.

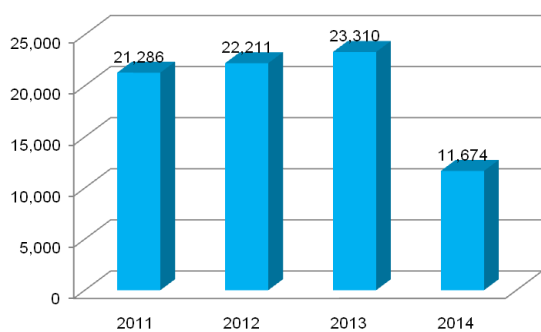
godini. U 2014. godini troškovi amortizacije iznose 11.674.000 miliona u apsolutnom iznosu, dok u relativnoj vrednosti iznose 5,67% u ukupnim poslovnim rashodima. Iz bilansa uspeha se može primetiti i da troškovi amortizacije imaju tendenciju rasta u odnosu na 2011. godinu, sve do 2014. godine, kada njihov procenat znatno pada i to za 48,91%. Donošenjem odluke o produžetku veka trajanja osnovnih sredstava, a samim tim i amortizacionih stopa, smanjen je uticaj troškova amortizacije.

Tabela 2. Bilans uspeha privrednog društva Mod 2011. do 2014. godine (iznosi u 000 rsd)

Pozicija	2011	2012	2013	2014
I POSLOVNI PRIHODI	295.491	348.468	405.114	200.114
1. Prihodi od prodaje	261.892	150.384	8.663	4.338
2. Ostali poslovni prihodi	23.411	198.084		
II POSLOVNI RASHODI	296.271	405.266	395.072	205.875
1. Nabavna vrednost prodate robe	0	10.336	8.663	4.789
2. Troškovi materijala	213.849	314.568	114.113	180.437
3. Troškovi zarada	31.884	32.365	37.852	48.906
4. Troškovi amortizacije	21.286	22.211	23.310	11.674
III POSLOVNI REZULTAT (GUBITAK)	-780	-56.798	10.042	-5.761
IV FINANSIJSKI PRIHODI	16	208	141	1.282
V FINANSIJSKI RASHODI	31.080	924	173	1.408
VI OSTALI PRIHODI	2.106	431	4.507	221
VII OSTALI RASHODI	182	14.907	5.198	82
VIII DOBITAK PRE OPOREZIVANJA	0	0	9.319	0
IX GUBITAK PRE OPOREZIVANJA	-29.921	-101.912	0	-5.748
X POREZ	0	0	0	0
XI NETO DOBITAK (VII-IX)	0	0	9.319	0
XII NETO GUBITAK (VII-IX)	-29.933	-101.912	0	-5.748

Najveći troškovi amortizacije su bili u 2013. godini i to 23.310 miliona rsd, dok se u 2014. godini smanjuju na 11.674 miliona rsd (slika 1). Treba napomenuti da je stopa amortizacije u svim posmatranim godinama bila ista. Ukupni troškovi amortizacije u 2014. godini, pre odluke o promeni korisnog veka trajanja su 23.302 miliona rsd, a nakon toga 11.674 miliona rsd, što znači da su troškovi amortizacije manji za 11.628 miliona rsd, što je skoro duplo manje.

Međutim, ova značajna promena troškova amortizacije u 2014. godini se mora posmatrati i u kontekstu procentualne promene u strukturi ukupnih poslovnih rashoda. Njihovo procentualno učešće u strukturi ukupnih poslovnih rashoda u 2013. godini iznosi 10,91%, a u 2014. godini 4,39%.

Slika 1. Troškovi amortizacije od 2011. do 2014.
Izvor baza podataka društva M

Opadanje troškova amortizacije dovodi do povećanja finansijskog rezultata, a u slučaju ovog privrednog društva i do smanjenja gubitka koji je ono ostvarilo u 2014. godini prilikom analize promene u iznosu troškova amortizacije. Gubitak 2014. godine je 5.747 miliona rsd, što je najmanji gubitak koji je privredno društvo zabeležilo u poslednje četiri godine, izuzev ostvarenog dobitka u 2013. godini. Posmatrano iz ovog ugla, smanjenje troškova amortizacije prouzrokovano produženjem veka trajanja osnovnih sredstava uslovlilo je smanjenje gubitka privrednog društva od 11.628.000 miliona rsd, koje nije zanemarljivo. Ovaj podatak jasno potvrđuje pretpostavku o mogućem uticaju računovodstvenih politika na finansijski

rezultat privrednog društva. Menadžment privrednog društva je u 2014. godini doneo odluku o produženju korisnog veka trajanja osnovnih sredstava, čime se značajno smanjio uticaj amortizacije na konačan rezultat poslovanja privrednog društva.

Imajući u vidu da finansijski izveštaji sadrže veliki broj podataka, ovi podaci se koriste za finansijsku analizu, kao i za jasan i pregledan uvid u finansijsko stanje i za izračunavanje racija ili pokazatelja poslovanja [1]. Kada je u pitanju racio učešća stalne imovine u ukupnoj aktivni, može se primetiti visok procenat stalne imovine, preko 50% u svim posmatranim godinama, što znači da privredno društvo poseduje veći deo stalne imovine u odnosu na obrtnu (tabela 3). Tako, raciji učešća obrtne imovine su u svim posmatranim godinama nešto ispod 50%, što je uslovljeno samom prirodom delatnosti privrednog društva.

4. Analiza poslovanja privrednog društva

Analizu poslovanja je sprovedena na primeru privrednog društva M, sa aspekta udela troškova amortizacije u analizi pokazatelja ekonomičnosti, produktivnosti i rentabilnosti.

Tabela 3. Pokazatelji finansijskog položaja privrednog društva M (iznosi u 000 rsd)

RACIA GLOBALNE STRUKTURE IMOVINE	IZRAČUNAVANJE	2011	2012	2013	2014
Racio učešća stalne imovine	Stalna imovina/ukupna aktiva x 100	246.269/ 382581x100	271.603/594.03 1x100	248.293/286.81 7x100	240.186/440. 241x100
		64,37%	45,72%	64,19%	54,56%
Racio učešća obrtne imovine	Obrtna imovina/ukupna aktiva x 100	136.185/382.58 1x100	322.427/594.03 1x100	138.524/386.81 7x100	3200.055/44 0.241x100
		35,60%	54,28%	35,81%	45,44%
RACIA STRUKTURE KAPITALA	IZRAČUNAVANJE	2011	2012	2013	2014
Racio samostalnosti	Sopstveni kapital/ukupna pasiva x 100	317.172/382.58 1x100	290.121/594.03 1x100	299.441/386.81 7x100	293.693/440. 241x100
		82,90%	48,84%	77,41%	66,71%
Racio zaduženosti	Pozajmljeni kapital/ukupna pasiva x 100	129.811/382.58 1x100	606.724/594.03 1x100	87.376/386817x 100	146.548/440. 241x100
		33,93%	102,14%	22,59%	33,29%
Racio učešća dugoročnog kapitala	Dugoročni kapital/ukupna pasiva x 100	65.409/382.581 x100	303.909/594.03 1x100	1.094/386.817x 100	1.094/440.24 1x100
		17,09%	51,16%	0,28%	0,24%
Racio učešća kratkoročnog kapitala	Kratkoročne obaveze/ukupna pasiva x 100	64.402/382.581 x100	302.815/594.03 1x100	86.282/386.817 x100	145.454/440. 241x100
		16,83%	50,98%	22,31%	33,04%

4.1. Analiza ekonomičnosti privrednog društva

Racio ukupne ekonomičnosti u privrednom društvu u posmatranim godinama je bio manji od jedinice, što znači da je privredno društvo ostvarilo niži iznos ukupnih prihoda od nastalih ukupnih rashoda. Racio ukupne ekonomičnosti je veći od jedan u 2013. godini (tabela 4).

Međutim, najviši troškovi amortizacije su bili u 2013. godini i to 23.310.000 rsd, kada je ekonomičnost bila najviša. Znači da je u posmatranom ciklusu reprodukcije ekonomičnost privrednog društva uslovljena i troškovima amortizacije. Naime, funkciju

očuvanja reproduktionog integriteta osnovnih sredstava i kontinuiteta reprodukcije u vremenskoj dinamici, amortizacija manifestuje svojim dejstvom na dinamiku te reprodukcije upravo u momentu zamene postojećih novim osnovnim sredstvima. Sa stanovišta ekonomičnosti, zbog toga će istovremeno doći do promene u potrebnim troškovima amortizacije, troškovima materijala i troškovima rada, kao i do promena u obimu moguće proizvodnje, odnosno u vrednosti proizvodnje. Sve te promene, znače, u stvari, promenu objektivno uslovljene ekonomičnosti u odnosu na nivo ekonomičnosti koji se mogao postići sa zamenjenim osnovnim sredstvima.

Tabela 4. Racia ekonomičnosti privrednog društva (iznosi u 000 rsd)

RACIA EKONOMIČNOSTI	IZRAČUNAVANJE	2011	2012	2013	2014
Racio poslovne ekonomičnosti	Poslovni prihodi/poslovni rashodi	295.491/ 296.271	348.468/ 405.266	405.114/ 395.072	200.114/ 205.875
		1,00	0,86	1,03	0,97
Racio ukupne ekonomičnosti	Ukupni prihodi/poslovni rashodi	313.597/ 509.352	987.468/ 1.344.173	409.762/ 400.443	201.617/ 207.365
		0,62	0,73	1,02	0,97

Privredno društvo je u 2013. godini pod uticajem savremenih dostignuća naučnog i tehničkog progressa bilo uslovljeno da zameni amortizovana osnovna sredstva i na taj način je došlo do povećanja troškova amortizacije. U slučaju troškova reprodukcije je znatno imalo uticaj istovremeno na povećanja troškova materijala i troškova rada, zajedno sa troškovima amortizacije, a time i ukupnih troškova reprodukcije. Osnovni uzrok tih promena je, u stvari, izmena u tehničkim faktorima. Posmatrano u izrazu ekonomičnosti je ukazalo da nivo ekonomičnosti posle uvođenja novih sredstava je veća. Znači da je racia poslovne i ukupne ekonomičnosti približno jedinici, tj. poslovni i ukupni prihodi imaju trend rasta u odnosu na poslovne i ukupne rashode u 2014. godini.

Analiza podataka je ukazala na visoko učešće stalne imovine u globalnoj strukturi imovine, dok je učešće obrtne imovine manje u svim analiziranim godinama, što ukazuje na zadovoljavajuće stanje (videti tabelu 5).

Koeficijent zaduženosti pokazuje visoku zaduženost jedino u 2012. godini, a zatim znatno opada i vraća se na nivo na kojem je bio 2011. i 2012. godine. Koeficijent samostalnosti bi trebalo da je što bliži 100%, čega se privredno društvo i pridržava, pa je tako ovaj koeficijent dosta visok, što ukazuje na manju zaduženost, a visoko finansiranje sopstvenim kapitalom. Svako proširenje postojećih kapaciteta uvođenjem novih mašina, agregata i proizvodnih uređaja u proizvodni program ima za ekonomsku posledicu povećanje fiksnih troškova, smanjivanje varijabilnih troškova i pomeranje praga korisnosti prema višim stepenima korišćenja kapaciteta. Ukoliko nova osnovna sredstva, pomoću kojih se proizvodni kapacitet proširuje prouzrokuju veće fiksne troškove, utoliko je i prag rentabilnosti vezan za viši stepen zaposlenosti. Prema tome, amortizacija je jedan od proizvodnih troškova i faktor koji direktno određuje svojom veličinom i veličinu dobitka, tj. sa svoje strane utiče i na pojavu i veličinu gubitka, ona je u isto vreme i faktor finansijskog rezultata, jer indirektno i pojava

dobitka, odnosno gubitka, kao i njihova veličina, koja određuje i karakter i ukupnost krajnjeg finansijskog rezultata.

Tabela 5. Pokazatelji finansijskog položaja privrednog društva M (iznosi u 000 dinara)

<i>RACIA GLOBALNE STRUKTURE IMOVINE</i>	<i>IZRAČUNAVANJE</i>	2011	2012	2013	2014
Racio učešća stalne imovine	Stalna imovina/ukupna aktiva x 100	246.269/3825 81x100	271.603/594. 031x100	248.293/286.8 17x100	240.186/440.2 41x100
		64,37%	45,72%	64,19%	54,56%
Racio učešća obrtne imovine	Obrtna imovina/ukupna aktiva x 100	136.185/382.5 81x100	322.427/594. 031x100	138.524/386.8 17x100	3200.055/440. 241x100
		35,60%	54,28%	35,81%	45,44%
<i>RACIA STRUKTURE KAPITALA</i>	<i>IZRAČUNAVANJE</i>	2011	2012	2013	2014
Racio samostalnosti	Sopstveni kapital/ukupna pasiva x 100	317.172/ 382.581x100	290.121/594. 031x100	299.441/386.8 17x100	293.693/440.2 41x100
		82,90%	48,84%	77,41%	66,71%
Racio zaduženosti	Pozajmljeni kapital/ukupna pasiva x 100	129.811/ 382.581x100	606.724/ 594.031x100	87.376/ 386.817x100	146.548/ 440.241x100
		33,93%	102,14%	22,59%	33,29%
Racio učešća dugoročnog kapitala	Dugoročni kapital/ukupna pasiva x 100	65.409/ 382.581x100	303.909/ 594.031x100	1.094/ 386.817x100	1.094/ 440.241x100
		17,09%	51,16%	0,28%	0,24%
Racio učešća kratkoročnog kapitala	Kratkoročne obaveze/ukupna pasiva x 100	64.402/ 382.581x100	302.815/ 594.031x100	86.282/ 386.817x100	145.454/ 440.241x100
		16,83%	50,98%	22,31%	33,04%

4.2. Analiza rentabilnosti privrednog društva

U svom ukupnom kvantitativnom izrazu, angažovana sredstva u reprodukciji predstavljaju funkciju troškova i koeficijenta angažovanja. U istom smislu su i sredstva angažovana u osnovnim sredstvima funkcija troškova amortizacije i koeficijenta angažovanja. Ovo istovremeno znači da su ukupna angažovana sredstva u reprodukciji uslovljena i nivoom amortizacije. U vremenskoj dinamici zbog promene troškova amortizacije menjaće se i ukupna angažovana sredstva u reprodukciji. Na drugoj strani, kako dohodak predstavlja razliku između bruto prihoda i troškova materijala i amortizacije, to je njegova visina uslovljena i nivoom troškova amortizacije. Promene u amortizaciji će uticati na promene dohotka privrednog društva. Otuda je

sagledavanje i utvrđivanje promena u nivou rentabilnosti privrednog društva pod dejstvom troškova amortizacije utoliko značajnije.

Pokazatelji rentabilnosti u periodu od 2011. do 2014. godine ukazuju na nezadovoljavajuće stanje. Naime, stope poslovnog dobitka, stope neto dobitka, stope prinosa na ukupna poslovna sredstva i stopa prinosa na sopstvena sredstva beleže negativni predznak, izuzev u 2013. godini. Međutim, negativne stope značajno se smanjuju u 2014. godini, u odnosu na 2011. i 2012. godinu (tabela 6).

Angažovana sredstva predstavljaju elemente ulaganja vezana za poslovni proces, a takođe i na elemente rentabilnosti, pa je u tom smislu, nužna i analiza njegovog obima i promene u narednom periodu. Poseban aspekt predstavlja analiza strukture izvora finansiranja preduzeća, prikazana u pasivi bilansa stanja.

Tabela 6. Racia rentabilnosti privrednog društva M (iznosi u 000 rsd)

RACIA RENTABILNOSTI	IZRAČUNAVANJE	2011	2012	2013	2014
Stopa poslovnog dobitka	Poslovni dobitak/poslovni prihodi x 100	-780/295.491x100	-56.798/348.468x100	10.042/405.114x100	-5.761/200.114x100
		-0,26%	-16,30%	2,48%	-2,88%
Stopa neto dobitka	Neto dobitak/poslovni prihodi x 100	-29.921/295.491 x100	-101.912/348.498x100	0/ 405.114x100	-5.748/200.114x100
		-10,13%	-29,25%	2,30%	-2,87%
Stopa prinosa na ukupna poslovna sredstva	Poslovni dobitak/ukupna poslovna sredstva x 100	-780/ 382.581 x100	-56.798/594031x100	10.042/386.817x100	-5.761/440.241x100
		-0,20%	-9,56%	2,60%	-1,31%
Stopa prinosa na sopstvena sredstva	Neto dobitak/sopstvena sredstva x 100	-780/ 317.172 x100	-56.798/290.121x100	10.042/299.441x100	-5.761/293693x100
		-9,44%	-35,13%	3,35%	-1,96%

Učešće stalne imovine u globalnoj strukturi imovine je visoko, dok je učešće obrtne imovine manje u svim analiziranim godinama, što ukazuje na zadovoljavajuće stanje (tabela 7). Koeficijent zaduženosti pokazuje visoku zaduženost jedino u 2012. godini, od kada se drastično smanjuje i vraća na nivo u kojoj je bio 2011. i 2012. godine. Koeficijent samostalnosti treba da je što bliži 100%, čega se privredno društvo i pridržava, pa je tako ovaj koeficijent dosta visok, što ukazuje na manju zaduženost, a visoko finansiranje sopstvenim kapitalom. Faktori ostvarene rentabilnosti mogu se podeliti na subjektivne (ljudske) i objektivne. Postoji nekoliko faktora koji su presudno uticali na negativnu poslovnu sposobnost privrednog društva. Jedan od faktora je smanjenje obima proizvodnje, što je uticalo na opadanje potražnje za proizvodima, kao i do pada prihoda od prodaje proizvoda. Ovakav trend je uticao na niži stepen korišćenja postojećih kapaciteta, kao i do opadanja rentabilnosti. Takođe, privredno društvo nije pronašlo nove povoljnije uslove za nabavku osnovnog i pomoćnog materijala potrebnog za proizvodnju, i time su znatno smanjili troškove proizvodnje. Međutim, pozitivni trend rasta rentabilnosti je uslovljen nabavkom novih proizvodnih kapaciteta u 2013. godini. Povećan stepen korišćenja osnovnih sredstava je u narednoj 2014. godini uticao na pozitivan pomak u raciju rentabilnosti, što se očekuje i u narednim godinama.

Svako proširenje postojećih kapaciteta uvođenjem novih mašina, agregata i proizvodnih uređaja u proizvodni program ima za ekonomsku posledicu povećanje fiksnih troškova, smanjivanje varijabilnih troškova i pomeranje praga korisnosti prema višim stepenima korišćenja kapaciteta. Ukoliko nova osnovna sredstva, pomoću kojih se proizvodni kapacitet proširuje prouzrokuju veće fiksne troškove, utoliko će i prag rentabilnosti biti vezan za viši stepen zaposlenosti.

Prema tome, amortizacija je jedan od faktora proizvodnih troškova koji direktno određuje svojom veličinom i veličinu dobitka, odnosno, sa svoje strane utiče i na pojavu i veličinu gubitka. Njen raspon određuje i karakter i veličinu krajnjeg finansijskog rezultata.

4.3. Analiza produktivnosti privrednog društva

Analiza pokazatelja produktivnosti privrednog društva M ukazuje na pozitivni trend jedino u 2013. godini, jer je tada privredno društvo i zabeležilo pozitivan neto finansijski rezultat (tabela 7). Poslovni prihodi po zaposlenom se povećavaju od 2011. godine, da bi dostigli maksimum u 2013. godini, nakon čega u 2014. godini doživljavaju drastičan pad. Kada je u pitanju poslovni dobitak po zaposlenom, on je ostvaren jedino u 2013. godini. Neto dobitak po

zaposlenom uopšte ne postoji u celom posmatranom četvorogodišnjem periodu.

Faktori ostvarene produktivnosti mogu se posmatrati kao faktori internog karaktera, odnosno odluke menadžmenta koje su znatno uticale na nivo produktivnosti. Odluka menadžmenta da se smanji broj radnika od 33 u 2012. godini na 31 u 2013. godini je pozitivno uticala na promenu produktivnosti privrednog

društva. Porast poslovnih prihoda u 2013. godini, u odnosu na 2012. godinu, pozitivno je uticao na povećanje produktivnosti merene kao poslovni prihod po zaposlenom u tom periodu. Uvedene su promene u pogledu organizacije rada. Nabavljene su savremene mašine i opreme za proizvodnju i uvedene oštre mere radne discipline na nivou celog društva, a posebno u proizvodnim odeljenjima.

Tabela 7. Racia produktivnosti privrednog društva (iznosi u 000 dinara)

RACIA PRODUKTIVNOST I	IZRAČUNAVANJE	2011	2012	2013	2014
Poslovni prihodi po zaposlenom	Poslovni prihodi/prosečan broj zaposlenih	295.491/31	348.468/33	405.114/31	200.114/30
		9.531	10.564	13.068	6.670
Poslovni dobitak po zaposlenom	Poslovni rezultat/prosečan broj zaposlenih	-780/31	-56.798/33	10.042/31	-5.761/30
		-25.161	-1.721	323.940	-192.030
Neto dobitak po zaposlenom	Neto rezultat /prosečan broj zaposlenih	-29.933/31	-101.912/33	9.319/31	-5.748/30
		-965.580	-3.088,22	300.610	-191.000

Analiza finansijskog položaja privrednog društva je ukazala da menadžment nedovoljno dobro upravlja osnovnim srestvima i troškovima amortizacije, što dovodi do smanjene ekonomičnosti, rentabilnosti i produktivnosti privrednog društva. Predlog mera za poboljšanje poslovanja je izložen sa aspekta smanjenja troškova amortizacije.

5. Predlog mera za unapređenje poslovanja privrednog društva

Predlog mera za poboljšanje poslovanja privrednog društva M je usmerene na poboljšanje finansijskog položaja društva, tj. povećanje neto dobiti, prvenstveno na nivo neto dobiti koji je ostvaren u posmatranoj 2013. godini. Predložene mere za poboljšanje poslovanja društva su sagledane sa aspekta mera za smanjenje troškova amortizacije u smislu povećanja ekonomičnosti, rentabilnosti i produktivnosti.

5.1. Predlog mera za povećanje ekonomičnosti

Analiza poslovanja društva M je ukazala na uslovljenost ekonomičnosti od troškova amortizacije u dinamici reprodukcije, tj. da pri

promeni troškova amortizacije, po pravilu, menjaju troškovi rada i troškovi materijala kao i vrednost ostvarene proizvodnje što dovodi do promene u nivou ukupne ekonomičnosti. Program mera i aktivnosti za smanjenje troškova amortizacije u smislu povećanja ekonomičnosti su:

1. Menadžment privrednog društva treba da vrši *nadzor nad zaposlenima* u cilju smanjenja ili eliminisanja utrošaka elemenata proizvodnje iznad objektivno potrebnih.
2. Uvođenje povećanog nadzora nad zaposlenima od strane menadžera u cilju smanjivanja rastura materijala.
3. Uvođenje discipline i odgovornosti na radu adekvatnim održavanjem i čuvanjem sredstava za rad.
4. Rast ekonomičnosti na osnovu boljeg angažovanja menadžmenta u poslovima nabavke, tj. niže nabavne cene inputa proizvodnje na osnovu dugoročne partnerske saradnje sa dobavljačima (rok, način plaćanja i drugi elementi nabavke).
5. *Povećanje stepena iskorišćenosti* postojećih kapaciteta u cilju smanjenja ili eliminisanja fiksnih ili relativno fiksnih troškova koji su nastali usled smanjenja stepena zaposlenosti.

6. *Otklanjanje grešaka u tehničkim faktorima. Zatim, inoviranje postojeće infrastrukture, kao i uvođenje nove tehnike i tehnologije u proizvodni proces, što će iziskivati dodatna finansijska ulaganja.*

Primena navedenih mera će znatno doprineti povećanju ukupne ekonomičnosti rada.

5.2. Predlog mera za povećanje rentabilnosti

Analiza poslovanja je ukazala na delimičnu uslovljenost rentabilnosti društva M troškovima amortizacije u dinamici reprodukcije sa aspekta promene dohotka društva, kao i promena koje nastaju u angažovanim sredstvima, a koje se mogu adekvatno izraziti.

Program mera i aktivnosti za smanjenje troškova amortizacije u smislu povećanja rentabilnosti privrednog društva je obuhvatio mere za maksimiranje dobiti i minimiziranje angažovanih sredstava i to kroz:

1. *Povećanje stepena iskorišćenosti kapaciteta na osnovu proširenja tržišta, usvajanja savremenijeg proizvoda, poboljšanja kvaliteta usluge.*
2. *Formiranje povoljnije prodajne cene na tržištu, što zahteva angažovanje novih stručnijih kadrova u sektoru prodaje, čiji je zadatak pronalaženje novih tržišnih segmenata za plasiranje proizvoda.*
3. *Angažovanje novih stručnih kadrova u sektoru nabavke, čiji je zadatak iznalaženje novih dobavljača sa povoljnijim nabavnim cenama inputa.*
4. *Povećana aktivnost nabavne službe za obezbeđivanje dovoljnih količina odgovarajućeg materijala u proizvodnji, investiranjem dobavljača zbog povećanja proizvodnje nedostajućeg materijala ili avansiranjem.*
5. *Povećanje brzine obrta sredstava može se postići povećanjem obima dnevnih utrošaka u procesu proizvodnje boljom sinhronizacijom nabavke i utrošaka, boljim ispitivanjem stanja na tržištu materijala, boljim ispitivanjem cena materijala i pronalaženje najpovoljnije cene, kao i načinom obračuna utroška materijala.*

5.3. Predlog mera za povećanje produktivnosti

Analiza poslovanja društva M je ukazala na međuzavisnosti između rada i sredstava za rad, kao elemenata proizvodnje i produktivnosti, koja indirektno uslovljena amortizacijom i da je za adekvatno izražavanje promena u produktivnosti pod dejstvom dinamike troškova amortizacije.

Definisani su program mera i aktivnosti za poboljšanje efekata u realizaciji strategije produktivnosti i to:

1. *Povećanje obima proizvodnje* - intenzivirati protok informacija i znanja radnika i unaprediti tehničko-tehnološki nivo i posloven rezultate proizvodnje, i subvencionisati interventni otkup sirovina.
2. *Uvođenje većeg broja smena rada* usled povećanog obima proizvodnje.
3. *Smanjivanje broja neradnih dana i izostanaka* sa posla.
4. *Postavljanje pravih ljudi na prava mesta*, tj. da svaki radnik obavlja posao za koji je kvalifikovan i stručan.
5. *Angažovanje menadžmenta na organizaciji obuke zaposlenih* u smislu njihove prekvalifikacije i dokvalifikacije i na taj način uticao na povećanje stručnosti zaposlenih radnika.
6. *Poboljšanje organizacije rada* u celom preduzeću, kroz podsticanje radnika da preuzmu samostalnost u radu, uspostavljanje dobrih međuljudskih odnosa, veću informisanost o poslu, uticaj u odlučivanju i povećanju ličnih dohodaka.
7. *Povećanje zainteresovanosti* i participacije zaposlenih u osmišljavanju aktivnosti iz svih delokruga rada.
8. *Povećanjem stepena mehanizovanosti, automatizovanosti opreme* kojim je opremljen broj zaposlenih, uz dato znanje, kvalifikovanost i stručnost, postiže se veći stepen produktivnosti.

6. Zaključak

Ispitivanje i izražavanje promena u kvalitetu poslovanja, a koje nastaju pod dejstvom troškova amortizacije, potrebno je izvršiti ispitivanjem i izražavanjem promena u

parcijalnim izrazima kvaliteta poslovanja, odnosno u izrazu ekonomičnosti, rentabilnosti i produktivnosti. Na osnovu izvršenih ispitivanja problematike dejstva amortizacije na dinamiku kvaliteta poslovanja privrednog društva M, došlo se do nekoliko zaključaka.

Najpre, da u vremenskoj dinamici, pod dejstvom promena troškova amortizacije dolazi do promena u troškovima reprodukcije i vrednosti proizvodnje, a time i do promena u nivou ekonomičnosti privrednog društva. Takođe, pod dejstvom promena troškova amortizacije dolazi do promena u angažovanim sredstvima i ostvarenom dohotku, a time i do promena u rentabilnosti. Najzad, pod dejstvom promena u troškovima amortizacije dolazi po pravilu i do promena u utrošcima radne snage, kao i u obimu ostvarene proizvodnje, a time i do promena u nivou produktivnosti. Tako, pod uticajem svih ovih promena dolazi i do promena finansijskog položaja privrednog društva.

Analizom finansijskog položaja društva M, došlo se do saznanja da je u posmatranom četvorogodišnjem periodu došlo do smanjenja ekonomičnosti, rentabilnosti i produktivnosti, ali i udela troškova amortizacije. Naime, društvo M ne ulaže dovoljno u osnovna sredstva koja su dobro tehnički i tehnološki opremljena i koja mogu doneti visoku profitabilnost preduzeću i poboljšanje finansijske pozicije u narednom periodu. Smanjenje troškova amortizacije u poslovnim prihodima i rashodima može ići u prilog ranije iznetom zaključku da društva i kada ulažu u nova stalna sredstva, ona ulažu u klase koje imaju dug period amortizacije. U toku posmatranog perioda, utvrđeno je da je smanjen udeo troškova amortizacije u stalnim sredstvima i poslovnim rashodima i prihodima. Ovo se ne može smatrati lošim pokazateljem, jer rast troškova amortizacije znači veća izdvajanja za obnavljanje osnovnih sredstava, što nas dovodi do razumnog zaključka, barem na posmatranom primeru, do postojanja efekta poznatog pod nazivom "harvesting the assets" – iskazivanje višeg rezultata na bazi smanjenja troškova amortizacije iz godine u godinu, koje nastaje kao posledica starenja i obezvređenja stalne imovine, tj. osnovice za amortizaciju. Međutim, ako se ovome doda i činjenica da se

udeo troškova amortizacije u neto dobitku iznosi nešto manje u 2013, kao i u 2014. godini, može se zaključiti da i malo smanjenje troškova amortizacije može dovesti do povećanja iskazanog neto dobitka.

Bibliografija

1. Brealy, A., B., Myers, S., C., (2003). Financial Analysis and Planning, Principles of Corporate Finance, Part IX, Irwin, New York, Third edition, International edition, McGraw-Hill.
2. Diinhar, A., & Phillip, J. (2008). The Impact of the bonus depreciation rules on the ability of defered tax expense and accrual-based measures to determaning earnings managment activities, pp 361.
3. Hillier, J., & Willett, R. (2006). The impact of depreciation-type adjustments on the distribution of accounting earnings. Accounting and Business Hesearch. Vol. 36. No. 4., 328
4. Jurković D., 1980 „Poslovne finansije“, Informator, str.114, Zagreb
5. Karavidić, S., Ivković, D., Radosavljević, K., 2013. Poslovna ekonomija, Visoka škola PEP, Beograd
6. Karavidić, S., Ivković, D., Kosarkoska, D., 2011. Osnovi finansijskog menadžmenta, Bisoka škola PEP, Beograd,
7. M. Milojević, Uticaj amortizacije na poslovanje privrednih društava u Republici Srbiji, Univerzitet Singidunum, I. Terzić, Univerzitet Singidunum., Sinergija University International Scientific Conference
8. Rodić, J., 1991., Poslovne finansije, Ekonomika, Beograd,
9. Tatić I., (2008). Praktična primena međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd.
10. Zakon o računovodstvu i reviziji, ("Službeni glasnik RS", br. 46/2006, 111/2009 i 99/2011 – dr. zakoni)

Istorija rada:

Rad primljen: 09.05.2016.

Prva revizija: 16.05.2016.

Prihvaćen: 23.05.2016.